

СТОРІНКА НАШИХ ПАРТНЕРІВ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФОНД «КРОК ЗА КРОКОМ»

У результаті змін, що відбулись у суспільстві, назріла необхідність переоцінити уявлення, які існували десятиліттями, про функцію освіти та виховання, взаємодію школи і сім'ї.

ШКОЛА І СІМ'Я: ТОЧКИ ДОТИКУ

М. Ворон, Ю. Найда,
Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»

Справжня безпека — у суспільній солідарності,
а не в ізольованих індивідуальних зусиллях.

Федір Достоєвський

Сімейне чи шкільне виховання?

Сім'я — це суспільний інститут, де відбувається соціалізація дитини, де завоюються загальнолюдські норми, цінності у процесі взаємин з іншими людьми, формуються перші стійкі враження про навколишній світ. Багато вчених стверджують, що соціалізація дитини була й залишається єдиною специфічною функцією сім'ї, у той час як інші функції (економічні, підтримка добробуту та ін.) є другорядними. Сім'я не тільки закладає основи формування особистості, якою є їхня дитина, а й забезпечує найважливіші умови її розвитку.

Не применшуючи значущості суспільних інститутів виховання, слід визнати, що людство не створило іншої ланки у виховній системі, яка б відповідала сімейному за силою емоційно-етичної дії на особу. Сімейне виховання має ряд переваг. Базуючись на авторитеті батьків, воно впливає безпосередньо на певну особу. Сім'я, як соціальна мікрогрупа, є найважливішим ступенем соціалізації особи, передаючи різносторонній соціальний досвід підростаючому поколінню.

Різні наукові дослідження підтверджують наявність тісного зв'язку між типом особи, яка формується, й виховним потенціалом сім'ї. Сім'я характеризується

безперервністю та тривалістю виховних відносин між людьми різного віку, життєвого досвіду, різних особових якостей, з різним соціальним статусом у суспільстві. Підвищення ролі сім'ї у вихованні значною мірою залежить від школи, характеру її відносин з дітьми та їхніми батьками. Адже багато років упродовж усього строку їх навчання спільні зусилля вчителів і батьків спрямовані на створення повноцінної й гармонійно розвиненої особистості. Їх взаємодія здійснюється в найбільш важливі для дитини й підлітка роки, коли закладаються основи формування особи.

Школа як суспільний інститут не може замінити сім'ю, вирішити багато її соціально-економічних і матеріальних проблем. Вона покликана піднімати виховний потенціал, авторитет сім'ї за допомогою організації продуктивних взаємин з батьками своїх учнів.

Отже, основа взаємодії «сім'я–школа» має визначатись такими напрямками: підвищення педагогічного рівня знань батьків у період усього навчання дітей у школі, консультування батьків з питань виховання психологами школи, узгодження виховних педагогічних дій педагогів і батьків, організація соціально-педагогічної допомоги сім'ї, спільне вироблення найбільш адекватних напрямів удосконалення виховання підростаючого покоління.

Взаємодія: батьки = учителі

Підвищення виховного потенціалу сім'ї, педагогічної культури батьків можливе за умови позитивно-спрямованої взаємодії сім'ї і школи. Така взаємодія припускає рівноправні позиції як педагогів, так і батьків у вихованні та розвитку особистості дитини.

Проте слід визнати, що в питанні взаємодії сім'ї та школи зустрічається така думка: батьки — це «помічники» або ж «підсобна сила» при школі. Таким чином, сім'ї відводиться роль об'єкта педагогічної дії, а школі — роль домінанти. Реальна ж взаємодія припускає, що школа і сім'я — рівноправні суб'єкти соціального виховання дітей. При зменшенні значущості одного з них неминуче зростає роль іншого, і рівноправ'я сторін порушується.

Ефективнішою буде взаємодія, в якій кожна зі сторін є й об'єктом, і суб'єктом одночасно. Повноцінна взаємодія ґрунтується на таких критеріях, як доброзичливість, такт, пошана, довіра, оптимізм, відвертість. Певну роль відіграють взаємозалежність і взаєморозуміння, оскільки успіх одного із суб'єктів взаємодії обумовлений зусиллями та діями іншого.

Природно, і школа, і сім'я прагнуть досягнення повноцінної взаємодії. Але нерідкі випадки прояву з боку педагогів нетактовності, нетерпимості, домінування, нерозуміння у спілкуванні з дітьми та їхніми батьками. У свою чергу багато батьків не зовсім чітко усвідомлюють свою громадянську й особисту відповідальність за розвиток, виховання й навчання своїх дітей. Є й такі батьки, які вважають своїм обов'язком забезпечити дітей матеріально, а виховання покладають на педагогів.

І лише спільними зусиллями, доповнюючи та підтримуючи один одного, сім'я та школа можуть досягти бажаних результатів. Адже і в батьків, і в педагогів мета одна — благо дітей, їх повноцінний і гармонійний розвиток.

Протиріччя в системі педагогічної взаємодії

Кожна школа в роботі з батьками має свій певний досвід. Проведення таких спільних заходів, як «круглі столи», фестивалі, виставки, батьківські спектаклі й багато інших заходів, сприяє взаєморозумінню вчителів, батьків, дітей, де вони одночасно є організаторами й учасниками.

Необхідно поставити питання про створення системи педагогічної взаємодії на рівні «сім'я–школа», зрозуміло, з урахуванням традицій, наявного досвіду, можливостей та особливостей шкіл, районів. Хоча через ряд об'єктивних причин здійснити це сьогодні непросто. З одного боку, кризові явища, що відбуваються в суспільстві, перебудова його соціально-економічних структур загострюють кризу сім'ї. Низький рівень взаємодії всередині сім'ї, численний розпад сімей, зниження авторитету батьків, ослаблення духовних основ сім'ї, збільшення розриву між поколіннями негативно впливають на характер педагогічних відносин. З іншого боку, орієнтацію на виховання особи нового типу, зростання значущості процесів самовиховання та соціалізації, індивідуалізацію й диференціацію навчально-виховного процесу й інші явища можна розглядати як позитивні зміни.

Вирішення цих протиріч вимагає максимального зближення сім'ї і школи, оскільки їх об'єднує загальна мета — розвиток особи дитини через забезпечення гармонії індивідуального й колективного, оскільки кожна дитина одночасно є як об'єктом, так і суб'єктом різноманітних соціальних відносин. Розвиваючи в кожній дитині індивідуальне, сім'я і школа готують її до життя в суспільстві та співпраці з іншими членами суспільства.

Забезпечити таку гармонійну взаємодію індивідуального й колективного можна за допомогою оновлення системи сімейно-суспільного виховання. Основними умовами її реалізації можуть бути:

- батьки — не просто помічники педагогів, а рівноправні учасники процесу розвитку дітей: інтелектуального, етичного, фізичного, психічного;
- перехід школи від домінуючих сьогодні форм масової роботи із сім'єю до групових та індивідуальних форм взаємодії, побудованих на діалоговій основі;
- здійснення на практиці диференційованого й індивідуального підходу до сімей;
- систематичне та цілеспрямоване надання різноманітної психолого-педагогічної підтримки сім'ям;
- установа ефективного контролю, заснованого на діагностиці, та поетапного аналізу процесів навчання й виховання дітей, забезпечення їх своєчасної корекції у зв'язку з виникаючими труднощами та відхиленнями в розвитку дітей.

Існують і фактори, що найбільше впливають на виховання в сім'ї:

- батьківський контроль — активний, творчий, ненав'язливий, такий, що демонструє шанобливе ставлення до дитини;
- способи стосунків батьків з дітьми, суть яких полягає в сумісних діях, турботах, змістовному проведенні часу;